

פרשת דברים

שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד (ו, ד)

במשנה ברכות (כ, א) אמרינן דקטנים פטורים מקר"ש, ורש"י פירש אפילו קטן שהגיע לחינוך לא הטילו על אביו לחנכו בקר"ש, והקשו התוס' (שם ד"ה קטנים) ולא נהירא דהא אמרינן בפרק לולב הגזול קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה ופסוק ראשון של קר"ש, ע"כ ס"ל לר"ת דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך.

ויש ליישב שיטת רש"י, בהקדם ביאור דברי הגמ' בסוכה (מב, א) דאמרינן קטן היודע לנענע חייב בלולב וכו' ואמרינן שם בירושלמי דרק ביודע להוליך ולהביא מעלה ומוריד עי"ש, והקשו האחרונים ז"ל דהרי מה"ת מדאגביה נפק ביה ויוצא בהגבהה בעלמא, ואין הנענעים מה"ת, וא"כ מדוע אין מחייבים אותו שיצא עכ"פ המצוה מה"ת.

ומובא באחרונים (עי' מרומי שדה להנצי"ב ועוד) דיש כאן יסוד במצות חינוך, דאין דין חינוך אלא באופן שכן יעשה כשיגדל שזה עיקר החינוך, ואין מצוה לחנך לעשות חלק מהמצוה, וכ"ז שאינו יכול לקיים המצוה כתיקונה וכמו שתיקנו חז"ל א"צ כלל לחנכו לקיים המצוה אפי' מה שיכול.

והנה בכל המצות המובא שם בסוכה במצות חינוך, באמת אין מחנך עד שיודע לקיים המצוה כתיקונה, חוץ מקטן היודע לדבר דאמרינן דלמדו תורה וק"ש אף שאינו מבין כלל מה שאומר, וזה אינו כלל מהמצוה, ובפרט מצות קר"ש שאינו מכיון כלל בקבלת עול מלכות שמים, וא"כ מדוע צריך לחנך אותו למצוה זו.

אע"כ צ"ל דמ"ש לחנכו במצות תורה וקר"ש אין הכוונה מצד דין חינוך במצות קר"ש, אלא הוא ג"כ כמו שצריך ללמדו תורה והיינו פסוק תורה צוה וגו' שיהיה תחילת דיבורו דברים קדושים מה"ת אך אין בזה מצות חינוך, ה"נ קר"ש שמחנכים אותו לקרוא אינו מדין מצות חינוך דמצות קר"ש, אלא כמו הפסוקים של ת"ת שמחנכים אותו.

ובאמת במצות ת"ת שונה משאר המצוות, דבשאר המצוות יש רק חיוב דרבנן לחנכו לתורה, משא"כ במצות ת"ת יש מצוה מה"ת לחנך הקטן.

ויתכן דמשום כך כיון שמצות ת"ת מיוחדת דראינו שיש חיוב מה"ת לחנכו, לכן שונה דינו משאר מצות שאין רק חיוב דרבנן, ומצד מצות חינוך דרבנן לא חייבו חכז"ל לחנך רק כשיכול לעשות המצוה בשלימות כמו שיעשה כשיגדל, משא"כ במצות ת"ת שהחיוב מה"ת יתכן שמיד כשיודע לדבר יש חיוב מה"ת על האב, ולפ"ז ה"ה קר"ש שאמרו אינו מדין חינוך דקר"ש, אלא מדין חינוך דמצות ת"ת, ומיושב שיטת רש"י דא"צ לחנך קטן במצות קר"ש, דמ"ש בגמ' שמלמדו פסוק א' דקר"ש הוא מגדר ת"ת, ולא מגדר קר"ש.

מקור: רבי דב וויס שליט"א